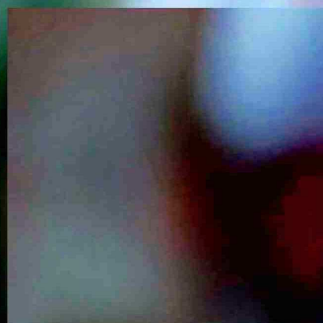

מקור ראשון

דיוקן

גיליון 655, י"ב באדר תש"ע 26.2.2010

זה לא בחוק

קבלו את הנהפוך הוא האמיתי: ליצנים שגורמים לילדים לבכות, סיפורי טראומה אישיים מחג הפורים, ואנשים שמתייחסים לבדיחות כנושא למחקר מדעי • גיליון פורים אחר, למי שנמאס לו

יחסי ציבור של רוצח
סדרתי. ליצן בפעולה
צילום: איפי

רק אצל חרקוד אצלתי

יש מי שרואה בליצנים מקור לשעשוע, בדיחות ופרצופים מצחיקים. אחרים משוכנעים שמאחורי האיפור הלבן מסתתרת מפלצת שהגיחה מהביוב כדי לטרוף ילדים קטנים. איך הפך הליצן ממסמר מסיבות יום ההולדת לכוכב בסיוטים הגרועים ביותר שלנו?

יעל (פרוינד) אברהם |

הפסיכיאטריות שמוציאה לאור האגודה הפסיכיאטרית האמריקנית, אך ברשימת הפרעות החרדה מוכרת פוביה הרת'משמעות. פוביה משתייכת כדאי לדעת שהמילה פוביה היא הרת'משמעות. פוביה משתייכת לקבוצת הפרעות החרדה המביאות לעתים למצוקה ממשית או פגיעה בתפקוד. על פי ההערכות, כעשרה אחוזים מהאוכלוסייה סובלים מהפרעות חרדה בעוצמות שונות, ורוב בני האדם עוברים לפחות תקופה אחת בחייהם המאופיינת ברמת חרדה גבוהה. הסובלים מפוביה ניסו להימנע מהגורם המאיים בכל דרך שהיא: אדם עשוי להעדיף טיפוס של עשר קומות במדרגות על פני שימוש במעלית, שני יימנע מלצאת לטיול שנתי כדי לא לפגוש בנחש, ואחר יוותר על הזדמנות לרכישת דירה חלומית רק מפני שמספרה הוא 8. כן, יש דבר כזה, איקטופוביה בפי אנשי המקצוע. כשארם נאלץ לעמוד פנים אל פנים מול מושא הפוביה שלו, הוא עלול לפתח סימפטומים של קוצר נשימה, דופק מהיר, הפרעות בקצב הלב, הזעה, בחילה ותחושה כללית של פחד עז. אצל הסובלים מקולרופוביה, זו עשויה להיות תוצאת המפגש עם ליצן במסיבת יום הולדת. לא כולם יחוו את התופעה כפוביה קלינית ממשית על כל תסמיניה: יהיו שיגלו רתיעה לא מוסברת מהליצן אדום-האף ולבן-הפנים, חביב ככל שיהיה. אלה גם אלה, לא יידעו בדרך כלל להסביר מה כל כך מפחיד כאן.

ההגדרה הקלינית אולי אינה מוכרת לציבור הרחב, אבל התופעה עצמה – מוכרת ועוד איך. ברשת האינטרנט תמצאו אינספור אזכורים למושגים כמו "פחד מליצנים", "ליצן מפחיד" ודומיהם. אתרים רבים מציעים טיפולים פסיכולוגיים לסובלים מהתופעה. באחד מהם, "פוביה קלינית", מוגדרת הקולרופוביה כ"פחד תמידי, לא רציונלי ואנורמלי מליצנים". לסיפורים ששומעים הגולשים בהמוניהם מצטרפת גם תעשייה מסועפת של ספרים, כרטיסי ברכה, כובעים, תיקים, חולצות מודפסות ושאר אלמנטים הממחישים את הצד האפל של הפרצוף המתייך.

יב מסיבת יום הולדת של ילד בגן הגיע ליצן, ובתי נתקפה פאניקה ובה, לא ירדה מהידיים שלי ולא הייתה מוכנה להיכנס. עם כל צעקה או תנועה שלו היא חיבקה אותי חזק והתחבאה בתוכי. בלילה חלמתי שהליצן בא אליה לחדר. היא קמה בבעתה ולקח לי דקות ארוכות להרגיע אותה. מאז, היא לא נכנסת לחדר לבד, וכל הזמן מציינת שהיא מפחדת שהליצן יבוא" (פורם חינוך לגיל הרך, תפוז)

"אני לא מסוגלת להסתכל על ליצנים, פשוט לא מסוגלת. אני רק רואה אותם ומתחילה לחזק, העור שלי נחיר עור ברוז, כולי מתאבנת" (בת 28, אם לשניים. ציטוט מהאתר הקנדי The Toronto Star)

הסצנה מוכרת לכל הורה בישראל: ריח ביסלי גריל עומד באוויר. ערימות הילדים שסיימו לחבר את בית חברים, חתן היומולדת, מתיישבים על השטיח הדואב, ולחדר נכנס פופציק או טופי או טושטוש הליצן, חמוש בפטיש מצפצף או רובה מים, ומתחיל להרביץ בילדים בדיחות ממיטב הרפרטואר הליצני של האייטיו. רוב הילדים – כלומר אלה שלא בשירותים או עסוקים בהתעללות בחיית המחמד המקומית – משתתפים וצוחקים בקול, חוזרים על כל בדיחה ליתר ביטחון. אבל תמיד יהיה אחד (ואולי שניים או יותר) שמרגע הופעתו של אדום-האף מחפשים בעיניים את אמא, וכשטושטוש מתחיל לירות בועות סבון הוא כבר מחרץ לדלת, מייבב שהוא רוצה הביתה.

לו היה מדובר רק בילדים, נוח. אלא שלפעמים מי שרוצה הביתה הוא דווקא ההורה שעמד בצד, המתין למושחקי בינגו או 'החבילה עוברת', ומצא את עצמו מזיע למראה הפה המחייך המצויר. מוזר, תמוה, נשמע מופרך – אבל מתברר שבעבור לא מעט אנשים בעולם המערבי, הליצן הוא הכול חוץ מ'קט'נחמד'.

קולרופוביה (Coulrophobia), קוראים לזה. פחד מליצנים, תופעה שפרנסה לא מעט קומדיות טלוויזיוניות. קוזמו קרמר מ'סיינפלד' סובל ממנה, ובארט סימפסון מגלה תסמינים שלה כשהוא מסרב להירדם ומכריז באינטנציה המיוחדת שלו "לא יכול לישון, ליצן יאכל אותי". הקולרופוביה אמנם אינה מופיעה כהפרעה ספציפית ב־DSM, ספר האבחנות

האיום הבדיוני הפך לפחד ממשי. מתוך הסרט 'זה'

הולדת (למרות שזה גם די מאיים). אני מתכוונת לליצנים המפחידים האלה, כמו בפרקים של 'על טבעי' (סדרת טלוויזיה) ובאלה' (בלוג של תוכנית טלוויזיה ישראלית בנטע 10)

"ליצנים מעוררים בי פחד אדיר, ואני חושב שזה קשור בהשלכות החברתיות. לליצנים מותר לעשות את כל מה שלאנשים רגילים אסור, וזה מה שכל כך מפחיד" (The Toronto Star, אתר חדשות קנדי)

לטראומה אחראי כנראה לא רק הליצן שהתקרב יותר מדי אל הילד בן השש, אלא גם מה שמכונה 'הייצוגים השלייליים' של הליצנים בתרבות העממית. אחת הדוגמאות הבולטות היא ספר האימה המפורסם של סטיבן קינג 'זה' (It), שראה אור ב-1986. בשנת '90 עובד הספר לסרט טלוויזיה, שהדיר שינה מעיניהם של המונים וכנראה ממשיך לפעול את פעולתו עד ימינו אלה. במרכז העלילה – מפלצת המופיעה אחת לכמה שנים, מתגלמת בדמות ליצן בשם פניווייז, ורוצחת ילדים קטנים.

הליצן העולץ והמטורף צמר את ארצה, בבעקבות קינג הלכו במאי אימה רבים, שהשתמשו בדמות 'הליצן המרושע' או 'הליצן הרוצח'. הדמות הזו קיבלה בשני העשורים האחרונים משנה-חזיון גם מתרבות הקומיקס: בסדרת החוברות הפופולרית Spawn אחת הדמויות הראשיות היא ליצן דמוני ומפחיד.

ברשת לא חסרים סיפורים אודות הפחדים שהולידה הצפייה ב'זה'. בחורה מאירלנד כותבת בטוקבק באתר הבייביסיי "אני בת 24 ואני שונאת ליצנים, שנאה שאני חולקת עם כל חבריי. דנו בזה לאחרונה והגענו למסקנה שאנחנו מפחדים מליצנים בגלל 'פניווייז' מהסרט. הלכנו פעם לראות סרט אימה על ליצנים, וחבר שלי הטף התקפת אסטמה חריפה".

ולא צריך לחזיק עד אירלנד. "ראיתי את הסרט 'זה' בנעתי, כותבת מישהי בפורום מדע בדיוני ופנטזיה של 'תפוז'. "הוא עשה לי פוביה מליצנים. במילה אחת – זוועות".

הרי יכול להיות שורש התופעה. הרי הצלחתו של הסרט 'פסיכו' עם סצנת הרצח המפורסמת במקלחת לא הביאה להוקעה של מקלחות באשר הן, והסרט 'מלעות' לא גרר מחאה מאורגנת נגד כרישים. אם נחשוב על זה רגע, כרישים מסוג עומלן לבן כמו זה שבסרט אכן עלולים להרוג אדם שנקלע אל בין שיניהם, ואילו ליצנים לא באמת מגיחים מהבוב כמו פניווייז ותולשים ידי ילדים חפים מפשע. אז מדוע דווקא האיום

הוא גם מתנהג באופן שונה ולא מוכר – מתקרב לילד, עושה רעש וזה עלול להרתיע. ישנו פער בין מה שליצן אמור לייצג לבין ההתנהגות שלו בפועל, וכשמצפים לדבר אחד נמתקים בדבר אחר, לא תמיד אנחנו יודעים כיצד להתמודד עם זה".

ענת אשד, יועצת להורים ולצועות חינוכיים ומנהלת פורום מכון אדלר, מוצאת את מקורות הפחד במקום קצת אחר. "על פי הגישה האדלריאנית", אומרת אשד, "כל התנהגות היא מטרתית, גם אם האדם אינו מודע לכך. כלומר, לכל התנהגות יש רווח ויש מחיר. הרווח הכי משמעותי בעבור כולנו זו תחושת השתייכות, וכדי להרגיש אותה במעגלים המשפחתיים והחברתיים שלנו אנחנו מגייסים התנהגויות שונות. כך גם לגבי תגובה לתחפושות מפחידות ולליצנים. בהחלט ייתכן שילד בן שלוש ראה ליצן והדבר הלחץ והפחד אותו, אבל ילדים גם לומדים שבוכות הפחד הם מקבלים המון תשומת לב. כשהורים מתחילים להרגיע, להסביר, לגונן – הילד מרגיש ולומד שכדאי לו לשמור על הפחד, ולהשתמש בו גם במצבים שבהם הגוף כבר לא ממש פוחד".

לא רק ילדים, גם ציבור לא מבוטל של אנשים מבוגרים, חלקם בגיל העמידה, מבוועות מהאנשים המאופרים שנועדו לשעשע אותם. על כך יכולה להעיד שרון דניאל ממשב אחיסמך, שעוסקת כבר 16 שנה בתחום הליצנות, ומתפעלת עסק לאטרקציות ולאירועים בשם 'הופטרלה'. לפני זמן מה קיבלה שיחת טלפון יוצאת דופן. הצעירה שבעברו האחר של הקו סיפרה כי היא מעוניינת להזמין לסבתה החוגגת 70 'מברק מזמר' בדמות ליצנית – דווקא בגלל שכלת יום ההולדת פוחדת פחד עז מליצנים.

"שאלתי אותה אם לא כדאי לבוא בדמות אחרת, אבל היא התעקשה", מספרת דניאל. "הגעתי בלבוש ובאיפור עדינים מאוד, מכיוון שזו לא פעם ראשונה שאני נתקלת בתופעה. לא התגלתי, לא התפרצתי. הגשתי בלונים, הצגתי את עצמי והתחלנו לעשות לה שמח. בהתחלה הבחנתי שהיא בשוק, ואז ראיתי דמעות מבכבצות בעיניים שלה. היא חיבקה אותי ואמרה: את שינית את זה, את סגרת לי מעגל". מתברר שהאישה המבוגרת נתקלה בעבר הרחוק בליצן מאופר רע שהבהיל אותה. "היא עשה לה 'בהנה' ללא הכנה, ואז הלך להציק לעובר אורח אחר, אבל הבעתה שלה מליצנים נשארה לתמיד".

מכרישים אין ציפיות

"החלטתי לשתף את תלמי מה בפחד גדול שלי. תצחקו תצחקו, אבל אני מדברת על פחד מליצנים. זה לא מרתיע אותי קצת, וזה לא מעצבן אותי, זה מפחיד אותי! אני לא מדברת על הליצנים הצבעוניים של הליצן

הקהל יתחבב ביער

"לדעתי, ליצנים אינם מפחידים. האמת היא שהם דווקא מפחידים. אני תודה מתי כל זה התחיל. אני חושב שזה התחיל בזמן שהלכתי לקרקס, וליצן רצח את אבא שלי" (ג'ק הנדי, מתוך הספר 'מחשבות עמוקות')

"השנאה שלי לליצנים התחילה כשהייתי בת 5. הייתי בקרקס וליצן קפץ מולי ואמר לי: את רוצה לראות את הקוף שיש לי בקפסלה? עניתי שכן. לא היה בפנים קוף, אלא מראה" (מתוך מאמר אקדמי אודות קולורופוביה) לפני כשנתיים החליטו רשויות העיר סרסוטה בארה"ב לקשט את הרחובות בפסלי ליצנים מפברגלאס, שנצבעו ועוטרו על ידי תושבי המקום. עוד לפני שהוצב המיצג ברחבי העיר, הוצפה העירייה במבול של קריאות טלפוניות, אימיילים, מכתבים ואפילו הפגנות נגד הפסלים. בשל ממדי המחאה החליטו הרשויות להקטין את מספרם של הליצנים ואת משך הצגתם בעיר.

גם באי וייט שבאנגליה הצליחו הקולורופובים לבלום את פלישת הליצנים. באי נערך מדי שנה ה'פסטיבל' (Bestival), פסטיבל מפורסם המושך אליו המונים. ב-2006 היה אמור הבסטיבל לעמוד בסימן ליצנים, ולאירוע הנוצץ תוכנן מפגן ראווה של תחפושות ליצניות. עם פרסום התוכנית החלו לזרום אל המארגנים פניות נועזות או מתנגדות, שקראו להם להחליף מיד את הנושא. אחד המארגנים סיפר אז לבריביסיי: "כל כך הרבה אנשים עם פוביה מליצנים יצרו איתנו קשר, שאני חושש שכל הקהל יגמור בסוף בתוך היער". בלחץ הקהל הקולורופובי שונתה בסופו של דבר תוכנית הפסטיבל.

הקולורופוביה, גם בגרסתה ה'קלה', מעמידה בסימן שאלה את רמת התועלת של הליצנים הרפואיים. מחקר בנושא יעצוב את החוליה שנעשה מטעם אוניברסיטת שפילד באנגליה, העלה כי ילדים תופסים את הליצנים כמפחידים ומסותרים, ולא נהנים לראות אותם על תמונות או פוסטרים. מאוחר יותר הוטלה מוהימנות המחקר בספק, אך איש לא מפקפק בכך שרתיעה מליצנים אכן קיימת.

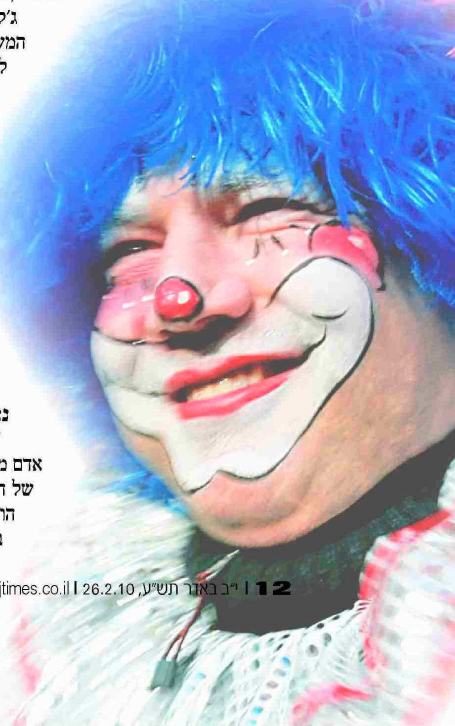
פסיכולוגים שחקרו את התופעה סבורים שקולורופוביה נובעת בדרך כלל ממפגש טראומטי עם ליצנים בילדות. בארה"ב, שבה פעילים קרקסים רבים, הסיכוי שלד לפגוש ליצן בשנותיו הראשונות הוא גבוה למדי. באחד הפרומים האנטיליציניים ברשת סיפרה אישה בת 45 מארלינגטון כיצד ביקר בקרקס בגיל 6 יצר אצלה פחד כזה: "ליצן נעמד ישר מול הפנים שלי. מתחת לאיפור הכבד שלו ראיתי זיפי זקן, נדף ממנו ריח רע, והענינים שלו היו מוזרות. היה מצויר לו חיוך מרוח על הפנים, אבל הוא לא חיך. הוא פשוט היה מגעיל, מפחיד, מטורף".

ג'ק הנדי, אחד הכותבים האמריקנים המשובחים, היה סרקסטי בדבריו הנזכרים לעיל, אך יש לו כנראה על מה להתבסס. "סכר שהפחד אצל מבוגרים טמון בהצמדה לזיכרון לא נעים", אומרת מיכל אופיר-דויד, פסיכולוגית ילדים ונעור ב'מרכז ד"ר טל לתמיכה רגשית ונפשית". "זה יכול להתחיל מביקור טראומטי בקרקס, או חווית יום הולדת לא מוצלחת, שבעקבותיהם נחקקת בזיכרון דמות של ליצן מפחיד. זיכרונות כאלה נוטים להישאר בצורה חזקה וליצור הצמדה של הפחד לכל חוויה שמעוררת אסוציאציה לליצן".

מביל מראות הילדות, מדוע דווקא הליצן נצרב בה עמוק בזיכרון?

"יש בליצן משהו מבחיל, חריג, מפתיע. אדם מבוגר מסוגל בדרך כלל להבין את ההקשר של הימצאותו בקניון, בקרקס או במסיבת יום הולדת, אך בעבור ילדים רבים ההקשר לא ברור. מעבר לחריגות החיצוניות של הליצן,

שרון דניאל:
"חשוב
שהפרצוף
יהיה גלוי,
שהילד יראה
שזה בן אדם.
הפה חשוב
מאוד – זה מה
שהכי מפחיד
ילדים, ולכן
אני מוותרת על
הפה המצויר
הגדול וצובעת
בעדינות
בשני צבעים.
לפעמים
אני מגיעה
לימי הולדת
ומתאפרת
במקום,
שיראו שאני
מתחפשת
לליצנית"

לא מחזיק אותם. ילדים במסיבת פורים צילום: אריפי

לפני כשנתיים החליטו רשויות העיר סרסוטה בארה"ב לקשט את הרחובות בפסלי ליצנים מפברגלאס, שנצבעו ועוטרו על ידי תושבי המקום. עוד לפני שהוצב המיצג, הוצפה העירייה במבול של קריאות טלפוניות, אימיילים, מכתבים ואפילו הפגנות נגד הפסלים. בשל ממדי המחאה החליטו הרשויות להקטין את מספר הליצנים ואת משך הצגתם

אומרת אופירייל. "עם זאת, אנחנו במרכז לתמיכה נפשית ורגשית" נסח להבין יחד איתו מה מפחיד אותו. במקרים של חרדות, טיפול התנהגותי קוגניטיבי (CBT) נמצא יעיל מאוד. בטיפול מהסוג הזה אנחנו עובדים על הקוגניציות של המטופל ועל שינוי. אנחנו ננסים לפרק את הפחד, להבין מה הוא גורם לו ולספק דרכים בהשיפה הדרגתית: תחילה נפגיש את הילד עם תמונה של ליצן, כשירגיש איתה בנוח נראה לו ליצן בטלויזיה, אחר כך נביט בליצן מרוחק בקניון, וכשנרגש שהילד מסוגל לכך – גם נתקרב".

מובן שלא כל רתיעה מאף אדם דורשת טיפול כזה. "אם הפחד לא משבש את השגרה של הילד או המבוגר, ועוצמת החרדה לא מאוד גבוהה, אין צורך בטיפול. אלא אם הילד נמנע מכל פעילות המשלבת ליצן, אם זה מטרד או חרדה בלילה ובעיקר אם החרדה מובילה, כלומר "סוחבת אליה" חרדות אחרות, כדאי לטפל". כובד האחריות אמור להיות מוטל לא רק על ההורים, אלא גם על הליצנים שבחרו לעבוד עם אוכלוסיית הילדים הרגישה מטבעה. כשאני פונה אל פופציק, טופי, לילו וחבריהם ושאלת אותם על פחד מליצנים, כולם נשבעים לי שמעולם לא נתקלו בדבר כזה. "אני זה משהו אחר", "אני מכיר טוב ילדים", "אף ילד לא יפחד ממני לעולם" ושאר התשובות שניתנו ממזוות לפוביה אחרת – זו של הליצנים עצמם מפני יחסי ציבור גרועים. לעומת זאת, באתר של שרון זניאל מוצגים כבר בדרך הראשית כללים והמלצות להזמנת ליצן ליום הולדת, ובהם בין היתר: "ילדים יש פחד מסוים מליצנים, קולורופוביה (...) אז לפני שאתם קובעים הפתעה לילד שלכם, כדאי לודא שאין שלדים בארוך, כלומר שהוא לא פיתח פחד מליצנים במונח שישנחם".

דינאל מספרת שהיא מקבלת פניות רבות מהורים המזהירים מראש שילד יר טראומה ופחד מליצנים, ושואלים מה היא יכולה להציע. "קודם כול, צריך להקפיד על הווידואליות, למשל איפור שאינו גס מדי", אומרת דינאל. "זה לא תיאטרון או מופע רחוב ואין צורך בצבעים חזקים שעלולים להרתיע. חשוב שהפרצוף יהיה גלוי, שהילד יראה שזה בן אדם. הפה חשוב מאוד – זה מה שהכי מפחיד ילדים, ולכן אין מותרות על הפה המצויר הגדול וצובעת בעדינות בשני צבעים. לפעמים אני מגיעה לימי הולדת ומתאפרת במקום, שיראו שאני מתחפשת לליצנית. רק לאחרונה השתתפתי בכנס ליצנים ונבהלתי מחלק מהנוכחים שם, ואני מתכוונת לאיך שהם נראו בלי תחפושת. אני עובדת לא פעם עם אוכלוסייה עם מוגבלויות כמו אוטיסטים, ובמקרים כאלה צריך רגישות וזהירות מיוחדת. לא כל אחד יכול להיות ליצן".

לתגובות: dyokan@makorishon.co.il

המבוגרים, אבל התנהגו כמו ילדים, וזה מה שכל כך הפחיד בהם", קבע דרווין. שחרור העכבות, לדבריו, הרתיע את בעלי התרבות המקיימים את הנורמות המקובלות.

מקס ובר, מאבות הסוציולוגיה, וזהו לדבריו דרווין כבר מזמן את תהליך הרציונליזציה של העולם, את הנטייה לטאטא את המסתורין והקסם ולהישאר עם ההיגיון והשכל הקר. רק בקרנבלים ובפסטיבלים התחפשוות הותר לאדם לחצות פעם אחת את הגבולות התרבותיים, לקחת חלק בכאוס, לשחרר עכבות ולהשאיר את האפיק מאחור. מה שמפחיד את האדם במהלך השנה – איבוד שליטה, השתטות, שחרור מוחלט – בקרנבלים גורם לו אושר. בכל יתר הימים, יש לפעול על פי המוסכמות והמקובלות.

בעולם כזה, לליצן החצר לא נשאר מקום. את המצחיקן הביקורתי, שמילא תפקיד חברתי חשוב ושימש מראה לחברה, הפכו לכודן שמשפריץ מים ומנפח בלונים. התרבות המערבית ניצחה את הליצן, אבל דמותו המרתיעה והמהלכת קסם כאחד הוסיפה להתקיים, וחלחלה אל הסרטים, אל הספרים ואל הפחדים.

מפגש גורלי בקניון

"אצלנו בארץ אני חיים בשגרה יומיומית בטורפת תחת קסאמים או איום תמידי אחר... ליצן הוא היצור האחרון שאפשר לומר עליו מפחיד" (וראלה חדישית)

"אני מפחד מליצנים. כל אימת שאני נזכר במראה שלהם אני מתמלא כאב ופשוט בא לי לבכות. איך מתגברים על זה?" (מתוך פורים צוף, נפש ורוד)

הקרקסים אינם נפוצים במיוחד בישראל, התרבות המקומית שלנו לא עמסה בדמויות ליצן רצחניות, ולא חסרים דברים אחרים לפחד מהם. אבל ליצנים הם עדיין חלק אינטגרלי מהמדיה, ממסיבות ומהפעלות בקניונים, וילדים קטנים נחשפים אליהם. בפרט בימים כשפרטים והעדר לאירוע כבר כאן, יש הורים שגורמים בכמויות מוגברות של טישו לניגוב הדמעות הצפויות. "התפקיד של המבוגרים בסביבה הוא להעביר לילד מסר שזה בסדר והגיבוי לפחד, ועם זאת להקנות לו תחושה שהם סומכים עליו כי ימצא את הדרכים להתגבר על הפחד ולהתאושש", אומרת אשר. "כך יתחיל הילד לסמוך על עצמו. מומלץ לא להפציר בו להשתתף במסיבה שיש בה ליצנים אם הוא לא רוצה. הוא צריך לשכנע את עצמו לכך שהוא רוצה להשתתף ושהוא יכול להתמודד עם הפחד. הרצון להיות עם כולם הוא בדרך כלל הרבה יותר חזק מאשר הרצון להתבודד".

"ילד שמגלה פחד מליצן, אסור להכריח אותו להשתתף באירוע, ובטח לא נשאר אותו שם בכוח",

שוטה, חריג, לא מתורשם מחזקים. ליצן חצר

הבדיוני הפך לפחד ממשי?

"גורם ההפתעה בייצוגים של הליצן חזק מאוד", משיבה על כך אופירייל. "אנחנו ערוכים לאפשרות שכריש יפגע בבני אדם, אבל אצל ליצנים, שאמורים להיות חביבים ומושעשים, הרשעות היא בלתי צפויה לחלוטין. דווקא חוסר הקישוריות מושך תשומת לב ומעורר פחד".

מלבד פניווייז, בכל דיון סביב מקורות הפחד מליצנים עולה גם שמו של ג'ון ויין גאסי, שבשנות השבעים אנס ורצח עשרות גברים וילדים באזור שיקגו. גאסי היה איש עסקים מצליח ומוערה בקהילה, וליצנות הייתה אחת משלל פעולותיו. הוא היה מופיע בהתנדבות כ'פוגו הליצן' באירועים לילדים ובבתי חולים. חשיפת פרצופו האמיתי תרמה רבות לקיבוע הדמות של הרוצח המסתתר בתחילת ליצן.

חרף עיסוקיו הרבים של גאסי והיותו קבלן במקצועו, דבר בו הכינו Killer Clown. גם הפסטר שהקדים את הסרט על מעלליו הראה אותו בתלבושת ליצן. זה היה האלמנט שהפך את מעשיו לאימים יותר בתודעה הציבורית. בפרשיות פליליות נוספות התייחסה התקשורת לעיסוקיו של הפושע כליצן, גם אם לא הייתה לכך רלוונטיות לעבירה שבגינה נעצר.

העיונות כלפי ליצנים היא אם כן תופעה תרבותית רחבה, שמעלה על הפוביה הקלינית הנקיה. אך קשה להאשים את יוצרי הסרטים בפיתוח הרתיעה הזו: השאלה האמיתית היא מה הביא אותם לבחור דווקא בליצן, מכל הדמויות שיכולות להפתיע ברשעות שלהן, כיצור המכיעה.

באתר (<http://www.carmelashealing.com>) מציעים טיפול לקולורופוביה באמצעות "שחזור גלגולים קדומים וטיפול עומק יסודיים". אולי את פתרון תעלומת הליצן מטיל האימה צריך לחפש בעבר – אם לא בגלגולים קדומים, אז לפחות בתקופות קדומות. הליצנים המודרניים הם גלגול של ליצני החצר שהיו קיימים בממלכות עתיקות כמו מצרים, סין וארצות אירופה, והופקדו על הבידור בחצרות המלכים. קל היה לזהות אותם: הם עטו בגדים צבעוניים, אחזו בשרביט ועטו כובעים יוצאי דופן שנראו כפרודיה על כתר המלוכה. והייתה להם חירות שלא ניתנה לאיש מלבדם – לבקר את המלך.

ליצן החצר היה השוטה, החריג, זה שלא מתרשם מחוקים או מטקסים, בועט בכל מוסכמה ועושה כל מה שהוא בבחינת טאבו. הגבולות המוסריים שלו היו עמומים, ולעכבות לא נראה סימן. לליצן מותר היה לומר דברי הבל או דברי חוכמה, לשכון עם המשרתים או להיכנס להיכל המלך מתי שירצה. הייצוג שלו בצבעי שחור-לבן או אדום-לבן מצביע על הניגוד הזה שקיים בו. אגב, גם בחברות שבטיות, כמו קבוצות אינדיאניות בצפון יבשת אמריקה, היו ליצנים, שנחשבו שם לבעלי כוח מאגי ויכולות ריפוי.

גוף דרווין מאוניברסיטת טרניטי באנגליה, שחקר את נושא הקולורופוביה, טוען כי מאז ומתמיד היו האנשים הרגילים 'מלאי' דיאמה צורמים הסטגונים שיערו על הסדר הקיים. "הליצנים היו לכאורה בדיוק כמו שאר

